

EUROPEAN COMMISSION
EuropeAid - TACIS
INSTITUTION BUILDING PARTNERSHIP PROGRAMME (IBPP)

ПІДРУЧНИК УЧАСНИКА

Літньої школи

**“Розвиток сталого сільського туризму – зміцнення
можливостей лідерів розвитку села”**

Україна, Яремче, 12-21 травня 2006 р.

Організатори:

**Асоціація ЄВРОАКАДЕМІЯ
та Карпатський Фонд (Український офіс)**

Підручник укладено Асоціацією ЄВРОАКАДЕМІЯ

ЗМІСТ

ПРОЕКТ PROJECT	1
1. ВСТУП ДО ПІДРУЧНИКА.....	5
2. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ	5
3. ЗАДАЧІ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ УЧАСНИКІВ	6
3.1. Підготовка перед приїздом - Ваша презентація	7
3.2. Підготовка перед приїздом – Ваш навчальний приклад	7
3.3. Підготовка перед приїздом – Пропозиція пілотного проекту	8
4. МЕТОДИ ЗМІЦНЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ	8
5. НАШ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ.....	11
6. КОМАНДА ВЧИТЕЛІВ	14
ЩОДЕННА ПРОГРАМА ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ	18

ПРОЕКТ

“Розвиток сталого сільського туризму – зміцнення можливостей лідерів розвитку села”

Вищезгаданий проект співфінансується Європейською Комісією, програмою TACIS IBPP, та керується Асоціацією Євроакадемія. Його головним партнером в Україні є Карпатський Фонд, Український офіс.

Цілі й завдання

Головною метою проекту є підтримка розвитку сільського туризму в Україні через сприяння процесу зміцнення можливостей в межах місцевої/регіональної влади, неприбуткових НУО, професійних асоціацій та малих і середніх підприємств, з метою зробити планування, управління й активізацію сільського туризму більш ефективними. З огляду на це проект має наступні завдання:

- Надати можливість керівникам й активістам сільського розвитку взяти участь в неофіційному навчанні, для того щоб покращити їхні навички та компетентність у сфері сталого сільського туризму й мати здатність підтримувати ініціативи, які виникають на місцевому рівні.
- Забезпечити “навчання для вчителів”, щоб місцеві “лідери” розвитку (керівники й активісти сільського розвитку) навчилися працювати як тренери для “дійових осіб” у сфері сільського туризму, тобто місцеве населення та підприємці (фермери, ремісники та інші надавачі послуг).

Більш конкретно проект намагається:

- Передати ноу-хау та досвід розвитку сталого сільського туризму з усієї Європи існуючим або потенційним лідерам місцевого розвитку в сільських регіонах України, пропонуючи структуровані очні курси, а також дистанційні курси.
- Представити методики навчання від колег та на основі досвіду, що дозволяють цільовій групі проекту постійно й щоденно підвищувати свою компетентність.
- Поглибити усвідомлення ключових концепцій і практик, таких як надання якісних туристичних послуг, туризм, нешкідливий для довкілля, міцне і відповідальне підприємництво, а також ендогенний розвиток туризму.
- Представити передовий досвід у сфері сталого сільського туризму, який успішно було апробовано в країнах ЄС та Phare, а також скерувати цільову групу на розробку місцевих туристичних ініціатив у вигляді “пілотних дій”.
- Заохотити комунікацію та налагодження зв'язків між схожими організаціями та особами, що займаються розвитком сільського туризму в межах України та між Україною і рештою Європи, для забезпечення постійного обміну досвідом і можливостями співпраці.

- Якнайширше розповсюдити результати проекту в Україні та інших країнах TACIS, підтримати розвиток зв'язків між іншими дотичними “дійовими особами”.

Заходи

До заходів проекту входять:

- **Літня школа:** десятиденні курси в Яремче, Україна, в травні 2006 року, на тему “Розвиток сталого сільського туризму”. Було обрано 40 учасників, які братимуть участь в навчальних заходах, включно з лекціями, робочими групами, навчальною поїздкою, семінарами, вивченням навчальних прикладів та пленарними презентаціями. Навчання від колег буде заохочуватись, разом з практичним експериментальним навчанням в невеликих групах під керівництвом наставників.
- **Тематичний посібник:** Тематичний посібник Євроакадемії з розвитку сталого сільського туризму, перекладений українською, слугуватиме посібником для літньої школи. Посібник буде доповнений навчальними прикладами кращого досвіду з України, матеріалами, представленими лекторами й напрацьованими учасниками літньої школи, і пізніше опублікований.
- Курс **дистанційного навчання** на основі навчальних матеріалів, включених до тематичного посібника, буде проводитись через Інтернет за допомогою групи наставників. Очікується, що зареєструється група з 60 учнів, яким допомагатимуть наставники, призначені промоутером проекту та його партнерами, а також помічники наставників, які будуть обрані з учасників Літньої Школи.
- Забезпечення технічної підтримки учасникам курсу, яких попросять взяти ініціативу й розпочати **пілотні проекти** в своїх регіонах для розвитку сталого сільського туризму. Технічна підтримка надаватиметься європейськими експертами з сільського туризму на місцях.
- Проміжний **практичний семінар** для лідерів і експертів проекту, запланований на вересень 2006 року, для обговорення стану виконаних робіт проекту, а також Міжнародна **конференція**, запланована на 2007 рік, для підтримки розвитку зв'язків між сільськими лідерами та поширення результатів проекту.

1. ВСТУП

Цей «підручник» написаний для того, щоб допомогти вам підготуватися до літньої школи. Він дасть вам загальну ідею методів, які будуть застосовуватись для досягнення мети цього зібрання та пояснить, чому ми застосовуємо саме ці особливі методи та підходи.

Головною ж метою підручника є ініціювання навчального процесу – як персонального, так і спільного під час роботи літньої школи – для глибшого усвідомлення теми **розвитку сталого сільського туризму – зміцнення можливостей лідерів розвитку села**. Всі ми, хто зустрінеться в Яремчі, вже маємо досвід та розуміння цієї теми, кожний в своїй області та країні, з власного досвіду як індивідуального, так і професійного. Але все ж таки, завжди є щось нове, яке варто взнати, над чим подумати, з чим поділитись, створити або випробувати щось нове, або хтось, з ким варто познайомитись. Ми, організатори літньої школи, хочемо запропонувати вам нові ідеї та засоби, які ви зможете застосувати в вашій роботі, та запросити вас поділитися своїми знаннями та досвідом з іншими – таким чином, кожний з нас буде мати шанс навчитися та/або навчити і, таким чином, якнайбільше отримати користі від створених можливостей під час цілих 10 днів або навіть після!

2. ПРОГРАМА ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ

Цей розділ містить загальний огляд літньої школи та її структури. Конкретні задачі та методи описані більш детально в наступному розділі. Загальний розклад літньої школи дається в кінці цього підручника. Більш детальні щоденні програми будуть роздані вам під час роботи літньої школи.

Літня школа складається з чотирьох основних частин. **Перша – “Відкритий простір”** – надасть вам загальний огляд майбутніх подій та представить вам повну структуру літньої школи, а також прийняту методологію навчання. В ній вам також допоможуть познайомитися з іншими учасниками та організаторами літньої школи та в чому полягає їх зацікавленість в темі сталого розвитку села. Ми починаємо цю частину з пленарного засідання, на якому будуть представлені вище зазначені теми поряд з вступом до цього підручника. В кінці першого засідання ми зберемо ваші власні прикладів проектів та пропозицій пілотних проектів, які ви привезете з собою. На завершення, засідання “познайомимось” закріпиться традиційною вечерею.

Друга частина – “Теорія і практика” – зосереджена на основних та спеціальних лекціях на тему сталого сільського туризму. Крім того, робочі групи, які будуть працювати в супровід майже всіх лекцій нададуть вам необхідні інструменти лідерства в розвитку села. Сім тем досліджуються основними доповідачами, ми продовжимо їх досліджувати в маленьких групах, далі на пленарному засіданні підведемо підсумки роботи груп, для кожної теми. Обговоренню в маленьких групах будуть сприяти фасилітатори, спікер буде вести пленарне засідання.

Під час роботи літньої школи ведучі модератору проведуть три семінари. На цих семінарах учасники зможуть представити свої власні проекти на теми літньої школи. Ці проекти сформульовані основу для пілотних проектів, які учасники та експерти повинні будуть розпочати та розвивати.

Третя частина - “Ознайомча подорож”. Під час цієї поїздки ви зможете далі дослідити теми та питання, які обговорювали під час попередніх засідань і які представлені в тематичному довіднику. Ви будете працювати в проектних групах, кожна група буде мати власну програму візиту, включно відвідання місць, цікавих для сільського туризму та інтерв'ю з підприємцями сільського туризму, менеджерами та аніматорами.

Четверта частина літньої школи: **Роздуми та висновки** включає *звіти ознайомчих подорожей*, які будуть представлені письмово та усно під час пленарного засідання з використання різних медіа засобів. Основною частиною цього буде *заключне пленарне засідання*, яке підведе підсумки основної теми літньої школи та нашого розуміння цієї теми в кінці літньої школи, після того, як вона досліджуватиметься нами 10 днів.

Заключна оцінка літньої школи та планів майбутньої діяльності (пілотні проекти, започатковані учасниками літньої школи, дистанційний навчальний курс, національний семінар) буде також в порядку денному заключного засідання для того, щоб завершити „подорож”, яку ми пройдемо, а також для того, щоб розглянути майбутні можливості зберегти мережу та встановлені відносини.

3. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ

Під час літньої школи та *навіть до того*, вам будуть надані різні види задач та завдань для забезпечення навчального процесу. Як підготовка до літньої школи, ми просимо вас написати три документа: *Ваша власна презентація*, *Опис проекту* на ваш вибір, що відноситься до теми сталого сільського туризму та *а Пропозицію пілотного проекту* розвитку сталого сільського туризму в вашому регіоні.

В перший день ми зберемо ваші приклади проектів та пропозиції пілотних проектів. Ми проведемо маленьку виставку, де будуть представлені приклади проектів та пропозиції пілотних проектів. Тож, буде корисно, якщо ви зможете виробити плакат формату А3, який би коротко представляв ваш проект та пропозицію проекту. Мета плакату – ілюстрований опис, тож, будь-ласка додавайте фото, якщо можливо.

Будь-ласка привезіть також вашу презентацію та ваш проект та пілотний проект в електронній формі, тоді можна буде швидко та легко копіювати та редагувати ці документи при потребі.

Підготовка перед приїздом - Ваша презентація

Напишіть коротку презентацію про себе. Пропонований об'єм - один аркуш А4, але стиль вільний. Ви можете написати коротку біографію або просто розкажіть своїми словами про таке: деталі про себе та ваша контактна інформація, щось про свою освіту, опис вашого професійного досвіду, а також щось про свої захоплення та інші інтереси.

Також напишіть декілька рядків про ваші особисті цілі та очікування від літньої школи. Який досвід ви хотіли би отримати, що би ви хотіли обговорити, навчитись, вдосконалити або щось започаткувати по поверненню додому після Яремчі?

В кінці: вкажіть назву свого прикладу проекту та вашої пропозиції пілотного проекту, - таким чином, це полегшить іншим зв'язати потрібну людини з потрібним проектом.

Підготовка перед приїздом – Ваш навчальний приклад

Опишіть письмово приклад сталого сільського туризму відносно однієї з тем тематичного довідника: наприклад, захист та управління культурною спадщиною за допомогою туризму, туристичне підприємництво, синергії тощо. Ваш приклад проекту буде розданий всім учасникам для того, щоб допомогти вам „знайти одностумців" і для полегшення роботи під час семінарів, на яких ці проекти будуть представлені та обговорені більш детально. Ваш приклад може також ввійти до нового видання тематичного довідника після літньої школи.

Ваш опис проекту може бути як хорошим, так і поганим прикладом, він також може підтверджувати або спростовувати ідеї, представлені в тематичному довіднику. Також, це повинен бути приклад, який демонструє тему з вашого регіону. Головне, щоб він описував скоріше **процес розвитку**, аніж просто приклад одного проекту. І ви повинні так чи інакше особисто знати ситуацію, що описується в прикладі для того, щоб ви могли обговорювати її з іншими.

Фотографії та інші матеріали будуть чудовим додатком, що ілюструватиме ваш приклад. Під час літньої школи, ми зробимо виставку презентацій, тож фотографії, брошури тощо будуть дійсно в нагоді до виставки!

Максимальний об'єм опису проекту – два аркуші формату А4. Ми пропонуємо таку модель (підтексти є керівництвом до написання, вони не є обов'язковими аспектами або питаннями):

1. Два рядка опису

Опишіть декількома словами, про що цей приклад.

2. Вступ

Вкажіть момент початку процесу, про який ви пишете, включно: яка була ситуація, коли почався процес розвитку або що відбулося до початку цього процесу; основні вкладники до проекту; і хто є головними бенефіціарами.

3. Діяльність

Поясніть цілі цього процесу розвитку, які ресурси наявні та використовуються. Які актуальні заходи та акції відбулися на протязі цього процесу та які основні результати.

4. Отримані уроки; пропозиції та висновки

Дайте оцінку прикладу проекту, який ви описуєте. Які уроки отримані і які можуть бути пропозиції на майбутнє? Хто є основними акторами, які залучені (вкладники, аніматори, бенефіціари) і як їх відносини розвивалися на протязі процесу? Ви можете навіть зробити невеликий SWOT аналіз (сильні сторони, слабкі сторони, можливості, загрози) поточного моменту процесу.

В кінці висловіть свою власну думку з приводу наведеного прикладу проекту: ваші пропозиції щодо майбутнього розвитку і ваші ідеї щодо збереження результатів та зробленого внеску в місцевість. Нарешті, напишіть своє ім'я та контактні координати разом з контактними координатами відповідальних осіб організації в вашому прикладі (за їхньої згоди).

Підготовка перед приїздом – Пропозиція пілотного проекту .

(пов'язаний або непов'язаний з прикладу проекту)

Підготуйте коротке резюме пропонованого пілотного проекту в вашій місцевості. Цей пілотний проект може продовжувати або не продовжувати приклад проекту (див. вище), або буди зовсім новим.

Будь ласка, не забудьте перевірити тематичний довідник, який ви отримаєте і який допоможе вам в розробці вашої пропозиції. Будь ласка пам'ятайте, що відібрані пілотні проекти будуть продовжуватись проектною групою після завершення роботи літньої школи.

Запропонована модель вашої пропозиції пілотного проекту така:

1. Два рядка опису

Опишіть декількома словами, про що цей проект.

2. Концепція

Опишіть декількома словами, як цей проект відноситься до сталого сільського туризму

3. Діяльність

Поясніть цілі передбачені проектом, які ресурси будуть потрібні, яка буде основна діяльність або акції.

4. Очікуваний результат

Зробіть своєрідну розширену оцінку пропонованого проекту. Хто виграє та що відбуватиметься після завершення проекту?

Будь ласка, не забудьте додати цю пропозицію до вашого плакату формату А3, який буде використаний на виставці.

4. МЕТОДИ ЗМІЦНЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ

Тематичний довідник

Тематичний довідник «Розвиток сталого сільського туризму» є підручником. В ньому міститься опис основних питань, що відносяться до сільського туризму – можливості та труднощі розвитку трьох вимірів сталого розвитку туризму.

Цей довідник також має на меті створення спільної основи для всіх учасників літньої школи, представлення певних концепцій, визначень та думок. В залежності від вашого походження та досвіду, деякі теми та питання тематичного довідника будуть вам знайомі, але розділи спрямовані на те, щоб зорієнтувати вас на

особливі теми, задати тональність дискусій в маленьких групах та семінарів. Тож, ми радимо вивчити тематичний довідник та приклади проектів, які включені в нього перед літньою школою.

Дискусії в маленьких групах

Сім розділів тематичного довідника будуть досліджуватись за такою ж основною структурою. Кожний розділ включає:

- пленарна доповідь лектора
- обговорення в маленьких групах
- підведення підсумків на пленарному засіданні

Зміст *обговорень в маленьких групах* буде визначатись тематичним довідником, лектором, та всім досвідом і знаннями, які має група. Маленькі групи будуть змінюватись кожний день, а також методи дослідження певних тем. Ці обговорення будуть супроводжуватися командою фасилітаторів, які будуть відігравати роль підтримки, а рішення, як виконати завдання в певний часовий проміжок будуть прийматися членами маленької групи. Кожна група буде доповідати про свої результати та обговорення на пленарному засіданні.

Семінари

Три семінари будуть в основному присвячені презентації та аналізу прикладів проектів та пропозицій пілотних проектів. Це сформує основу для майбутньої роботи над сталим розвитком сільського туризму в Україні, до якої повернемося на семінарі восени. Попередні організаційні питання щодо нього будуть обговорені перед завершенням літньої школи.

Портфоліо

Портфоліо – це старий, а сьогодні біль менш заново відкритий метод навчання. Можливо ви зустрічали це слово раніше відносно моделей, художників або фотографів, які показують свої картини в портфоліо, але слово «портфоліо» також використовується, взагалі, для позначення предмету або презентації та ілюстрації процесу. Як правило, це добірка чийось робіт (фотографії моделей), які збираються разом з певною метою (для отримання роботи) і які показуються, та оцінюються якимись певним чином (роботодавець проглядає та вирішує давати роботу чи ні).

Ми використовуємо портфоліо як інструмент для моніторингу та відображення навчальних процесів і, таким чином, як інструмент для саморозвитку, самооцінки та інтроспекції. Ваше портфоліо буде вашим особистим навчальним зошитом або щоденником, написаним, ілюстрованим та зібраним під час літньої школи – він не передбачений для показу іншим або як предмет обговорення – але для того, щоб підштовхнути вас відобразити ваш прогрес у навчанні та оволодіння досвідом. Ці особисті записи є те, що ви візьмете з собою додому та будете використовувати якнайкраще, вони будуть слугувати вам схованкою, звідки ви будете черпати ідеї, народжені під час роботи літньої школи.

Ви отримаєте файл, в який ви будете збирати ваші записи та роздуми, а початком може бути, наприклад, список ідей, які вам потрібно розвинути про поняття «соціальний капітал» та як ви його розумієте. Наприкінці пленарного засідання та семінарів декілька хвилин будуть приділятися написанню особистих думок і, звичайно, ви зможете кожний раз вдосконалювати своє портфоліо.

Пленарне обговорення

Пленарне обговорення можна визначити як «дискусія в формі розмови між групою людей з лідером, перед аудиторією, яка приєднається пізніше».

Таким буде метод підведення підсумків літньої школи – пленарне засідання, на якому будуть присутні учасники, доповідачі та інші експерти з сталого розвитку села.

Мережа, пілотні проекти та національний семінар

В такому зібранні як літня школа є дуже багато можливостей для встановлення нових контактів, пошук нових можливостей для співробітництва та створення нової мережі. Ми хочемо наголосити на цій перспективі з самого початку та запросити кожного, хто відвідає літню школу розробити свою власну діяльність та ініціативи для створення мереж та визнання можливостей для співробітництва.

Виставка буде організована саме з цією метою, тож кожний буде мати можливість ознайомитися з іншими прикладами проектів та пілотними пропозиціями. Вивчайте їх та спробуйте знайти однодумців. Ви будете здивовані, відкривши для себе, що так багато інших людей більш менш на “тій самій хвилі” як і ви.

Начальна подорож та звіт по навчальній подорожі

Під час навчальної подорожі, ми отримуємо можливість зустріти операторів сільського туризму, тактиків та інших аніматорів, обговорити проблеми та можливості в їх регіонах. Навчальна подорож становить основну частину літньої школи та шанс для всіх учасників об'єднати свої знання та досвід з ідеями та питаннями, які піднімалися під час перших днів літньої школи.

Навчальні Подорожі будуть сплановані в групах з 6-8 людей та кожна група буде їхати до одного з 30 місць, які обрані організаторами. Ви поїдете двома машинами або автобусом та відвідаєте підприємців, групи місцевого розвитку та інших акторів. Принаймні один з фасилітаторів буде супроводжувати кожену групу та подбає про практичні деталі, але, якщо вам цікаво їхати за кермом в Україні, то нам потрібен один водій-волонтер на групу – і для цього вам потрібно мати з собою ваші посвідчення водія.

Після того, як 16 травня групи будуть сформовані, у вас буде час для того, щоб спланувати свою роботу як групи під час навчальної подорожі, а також можливість продумати звіт. Кожна група буде мати комп'ютер з собою. Ми радимо вам працювати над звітом навчальної подорожі впродовж всієї подорожі, хоча післяобідній час та вечір в п'ятницю 19-го будуть присвячені роботі над звітом навчальної подорожі. Презентація звітів навчальної подорожі відбудеться зранку в суботу 20-го.

Звіт навчальної подорожі є результатом процесу, що відбуватиметься під час подорожі. Для її планування та підготовки ви отримаєте деякі загальні вказівки та основну інформацію, але дійсний результат залежить від групи, яка буде над ним працювати. Ми пропонуємо підійти до навчальної подорожі як до дослідження, самостійне визначення питань дослідження відповідно до елементів сталого сільського туризму є особливим інтересом для членів групи. Наприклад: які риси розвитку сталого сільського туризму ви хочете виділити? Які є або могли би бути прояви сталого сільського туризму в місцевостях і спільнотах, які ви відвідуєте? Які будуть ваші пропозиції щодо покращення ситуації в місцевостях, які ви відвідуєте?

Оцінка літньої школи

Ми хочемо, щоб літня школа стала гарним досвідом для кожного; відкритий, постійний зворотній зв'язок – ось найкращий спосіб цього досягти. Тож, оцінка роботи літньої школи буде безперервним процесом. Як організатори, ми потребуємо зворотній зв'язок від вас – про те, що добре і відбувається без проблем, і про те, що не дуже добре – для того, щоб зробити можливі виправлення. Ми розуміємо оцінку роботи як двосторонній процес, а не як засіб для критики, - це спільні винаходи та спільний процес розвитку. Оцінка літньої школи має три виміри, а саме:

- як літня школа організована та відбувається
- персонал – їх внесок та їх навчання
- ваш особистий внесок та ваше особисте навчання як учасника

В літній школі будуть використовуватись декілька засобів оцінки , наприклад:

- ви завжди можете поділитися своїми думками з фасилітаторами
- в кінці роботи літньої школи буде проведена більш офіційна оцінка, ми обговоримо ваші коментарі як частину підготовки майбутнього семінару.

5. НАШ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ

Асоціація Євракадемія організувала вже чотири літні школи (літні академії) в різних тематичних сферах відносно сталого розвитку села, літня школа цього року є п'ятою. Тож, ми систематизували наш підхід до навчання. Ось декілька ключових слів, які описують його: **навчання дорослих, само-спрямоване навчання, навчання як процес, навчання на власному досвіді та динаміка групи.**

Ми намагались вибрати такі методи навчання, які би найкраще підходили для дорослих учнів та які би створювали велику кількість можливостей для спільних роздумів та обговорення, для обміну прикладами та досвідом. Але, при цьому, повинно залишатись достатньо місця для індивідуальних роздумів і формулювання ваших власних цілей та результатів навчання. Для того, щоб цього досягти, ми визначили задачі та завдання, які описані вище. Зробити так насправді – це випробування для нас, але це також випробування для вас як учасників, професіоналів та аніматорів розвитку села - тих, хто застосовуватиме ці ідеї та

підходи у власній роботі, уболіватиме за навчання та саморозвиток дорослих в себе дома!

Так як ці ключові слова є визначальними в нашій роботі під час літньої школи, далі коротко опишемо кожне з них:

1. **Навчання дорослих** описав Мелколм Ноулс. Він називає це андрагогією. Цим поняттям він наголошує на різниці між тим, як вчаться дорослі та діти/підлітки. Ноулс стверджує, що дорослі підходять до навчання як до вирішення проблеми та найкраще навчаються, коли тема має безпосередню цінність. Дорослі потребують знати, чому вони це вчать, вони хочуть навчатись експериментально. Так як дорослі мають великий попередній досвід та різні причини для участі в будь-якій навчальній діяльності, їх очікування від навчання надзвичайно різні. Дорослі, як правило, найбільше виграють від активної участі та коли отримують шанс розвивати свій власний досвід через обмірковування, аналіз та критичну перевірку. Тому, інструктори та експерти сприймаються скоріше як ресурси та фасилітатори, аніж лектори або екзаменатори.

2. Дорослих також слід сприймати як **само-спрямованих учнів**. Ми всі маємо різний досвід, ми знаємо багато різних речей. Стили навчання різні, і кожний дорослий має свій власний найкращий спосіб навчатись. В цілому, дорослих можна визначити як незалежні особи, які звикли піклуватись про себе та свої обов'язки. Вони шукають рішення своїх проблем, використовують попередній досвід та знання для того, щоб виконати свої задачі. Дорослі також бачать речі в ширших перспективах. Це навички, які ми частково розвили, коли зростали. Взагалі всі дорослі використовують ці навички – також, коли йдеться про навчання! Це означає, що велика частина навчального процесу є само-спрямована. Однак, само-спрямованість не означає діяти наодинці, навпаки інші люди (учасники, фасилітатори, доповідачі), які залучені у навчальний процес, сприймаються як уболівальники та спаринг-партнери, з якими обмірковуються ідеї. Вони також є дзеркалом, яке відображає і допомагає відкоригувати напрямок, якщо він видається якимись-чином невірним. Само-спрямований учень не навчається наодинці. Дорослі, як правило, хочуть вчитись наодинці та в групі з різними людьми.

3. Деяким речам ми навчаємось зразу; наприклад, спостерігаючи за демонстрацією моделей, а потім намагаючись зробити таке ж самостійно. Деякі фактичні знання ми отримуємо безперервно; зрозуміло та запам'яталось. Але якщо ми розуміємо **навчання як процес**, він наводить на думку, що навчання є чимось таким, що забирає час та зусилля для збирання та обробки інформації, перетворення її в знання та розуміння. Навіть ці два невеликих приклади можна розглядати як частину процесу: ми повинні мати деякі попередні ідеї або припущення або знання, якщо хочемо зрозуміти, про що демонстрація моделей – або з чим нове фактичне знання можна пов'язати або використовувати. Будучи малими дітьми, ми починаємо вчитись, збираємо досвід, спостерігаємо за світом та намагаємось поєднати різні речі зрозумілим та корисним способом; будуємо наші знання. Все це є постійним процесом, який ніколи не закінчується – люди живуть і вчаться весь час. Навчання є всебічним досвідом, складаючи разом причини, емоції, уявлення, інтуїцію та досвід. Навчання є особливим процесом тому, що коли ми

навчаємось, ми встановлюємо цілі для себе та свого навчання і зосереджуємось на певній обраній темі. Цю літню школу потрібно сприймати як всебічний навчальний досвід з багатьма різними навчальними процесами, що відбуваються в один і той же час. Коли прийде час вчитись, ми всі визначимо свої цілі, будемо просуватись до них, а в кінці оцінимо себе, чи досягли ми своєї мети чи ні

4. Навчання на власному досвіді підкреслює експериментальність навчання, тобто ми навчаємось, отримуючи задачі та проблеми для вирішення в нашому повсякденному житті. Навчання на власному досвіді також наголошує на тому, що, коли ми діємо, ми використовуємо нашу особистість, знання та здібності. Однак, для того, щоб навчання на власному досвіді було ефективним, воно повинно бути пов'язаним з думкою. Тож, навчання на власному досвіді спонукає нас експериментувати, шукати різні підходи, робити нові припущення та пробувати знайти різні рішення проблем, які перед нами стоять, та обумовлювати, обмірковувати та оцінювати наш досвід. Саме таким чином ми можемо кожний раз вибудовувати наше знання знову. Це мотивує й навіть приносить задоволення! Щось робити найкраще за інших та розділити досвід навчання, в який кожний додає щось від себе.

5. Люди соціальні за своєю природою і працюють краще, коли вони можуть разом вирішувати проблеми, разом визначати цілі та намагатися їх досягти – чи то вбити мамонта в стародавні часи, чи то сьогодні визначити важливість сталого сільського туризму в розвитку сільської Європи. Але це не означає, що будь-яка група людей здатна працювати ефективно та гармонійно. В дійсності, попри те, що кожний в групі розділяє спільні завдання та цілі, можуть все-таки виникнути серйозні проблеми в їх здатності працювати разом в одній команді! Ми вже торкалися ідеї працювати та навчатись разом, обмінюватись досвідом, отримувати користь від різноманітної попередніх подій та знань. Для того, щоб бути дійсно ефективним, нам потрібно знати, що, коли ми працюємо в групі, виникають особливі випробування, пов'язані із становленням самої групи. Саме це називається **динаміка групи**. Простий, але корисний, спосіб оцінити групу – модель FIRO (фундаментальна орієнтація міжособистих відношень), розроблений Шуцем. Він визначив три групи проявів міжособистих відношень:

1. *Включення* – потреба соціалізуватися, бути в компанії або в контакті з людьми
2. *Контроль* – потреба впливати, приймати рішення, керувати, мати владу над або мати вплив на
3. *Відкритість* – потреба розділити власні думки та почуття

Відповідно до цих трьох міжособистих потреб у поведінці, існують три групи потреб, які впливають на наші почуття, коли між взаємодіємо з іншими: *значимість* (ми всі потребуємо почуватися гідними, важливими, значущими), *компетенція* (ми всі потребуємо почуватися сильними, розумними, здібними) і *привабливість* (і ми потребуємо відчувати, що ми гарні, привабливі, симпатичні).

Цікаво, що ці групи можна прослідкувати, спостерігаючи, як групи розвиваються і модель FIRO часто наводиться в тренінгах з лідерства. На початку будь-яка нова група зосереджується на *включенні*, і більшість учасників виявляють щедрість і доброзичливість, але часто поверхові в своєму спілкуванні один з одним. В глибині душі головним питанням стоїть: чи це саме ця група, до якої я хочу належати? В наступному етапі, який проходить група, домінує *контроль*. Далі учасники усвідомлюють свою потребу контролювати, і щедра атмосфера може перерости в один або більше конфліктів. Під час цього етапу група буде вирішувати питання ієрархії та структури, учасники будуть намагатись зайняти позицію, в якій би вони почувались як вдома. Якщо групі вдасться опанувати період контролю, тільки тоді може розвинутиись добре діюча команда, і питання *відкритості* вийде на перший план. В середині групи відкритість буде домінувати, і група зможе погодитись, що деякі учасники можуть бути ближчі один до одного, ніж до інших. По відношенню до інших груп, однак, існує ризик, що члени групи стануть більш закритими, група навіть може бути зарозумілою або підозрілою по відношенню до інших груп. Модель FIRO model можна використовувати, щоб зрозуміти, що відбувається в групі за маленький період часу (такий, як обговорення в маленьких групах) і за довший період часу (такий, як літня школа взагалі).

6. КОМАНДА ВЧИТЕЛІВ

Роль доповідачів, модераторів та фасилітаторів

Наш підхід у навчанні впливає на наше розуміння ролі команди вчителів літньої школи. Згідно теорії навчання дорослих, фасилітатори, модератори та доповідачі відіграють роль ресурсних осіб та уболівальників за зміцнення можливостей окремих осіб, а не лекторів або екзаменаторів. Успішні фасилітатори навчання дорослих визначаються як люди, які:

- бачать себе як учасників діалогу на рівних
- відкриті до змін та нового досвіду, намагаються навчитись, допомагаючи
- щирі в особистих стосунках з учнями
- сприймають та довіряють учню як людині достойній (безумовне позитивне відношення)
- відчувають (неупереджене розуміння, як інтелектуальне так і емоційне) перспективи учня.

Ми також вважаємо, що навчання є в певній мірі соціальним процесом, та віримо, що обмін досвідом та ідеями, розвиток мережі та співробітництва важливі для навчання. В той же час потрібно розуміти, що в будь-якій групі розвиваються процеси динаміки групи. І такі процеси будуть не тільки стимулювати, але й протидіяти спілкуванню в групі.

Ми намагались організувати роботу команди вчителів, виходячи з цих ідей. Засідання починаються з **вступу** основного доповідача або модератора. Цей вступ

розуміється як початок дискусії, яка продовжується в маленьких групах або на пленарному засіданні. **Фасилітатори**, особливо в засіданнях маленьких груп, будуть сприяти роботі групи, аніж задавати зміст ваших дискусій.

Доповідачі та фасилітатори

Фоулі Папагеоргіу, доктор наук з вивчення міського та місцевого розвитку; директор і партнер Центру вивчення розвитку PRISMA в Афінах. Вона прийняла участь в багатьох дослідженнях інтегрованого місцевого розвитку, розробці структурних та регіональних планів, більшість з яких стосується сільських місцевостей, а також в оцінці програм та ініціатив ЄС EU і координації проектів ЄС в різних сферах. Email: foulipapageorgiou@prismanet.gr

Андржей Галасієвич: доктор економічних наук, післядипломне навчання соціологічних та політичних наук. Він є директором проекту місцевого розвитку та розвитку села Фондації «Програма допомоги для сільського господарства» та заступником директора Інституту соціологічних досліджень університету М. Коперніка і Труні. В період з 1999 по 2000 він працював директором відділу Міністерства сільського господарства та розвитку села.

Марко Косак, диплом з громадської інженерії, магістр та доктор з міського та сільського планування. Він є менеджером проекту «Доленіска та Бела країна» Збереження спадщини заради партнерства в Словенії з 1996. Він приймав участь в різних заходах в сфері розвитку села в Словенії та закордоном з 1986, коли почав працювати над проектами інтегрованого розвитку села на місцевому рівні спільноти. З того часу він є постійним консультантом Міністерства сільського господарства, в період 1999 – 2001 рр. працював радником уряду в секторі структурної політики та розвитку села. Останні декілька років він працює радником UNDP LoSD ініціативи в Сербії і Монтенегро, Боснії, Косово та Македонії. Він є засновником Словенської мережі розвитку села, яка входить у склад Європейської мережі «PREPARE». Перш за все він має практичний досвід в сталому розвитку спільноти, сільського туризму, економічній диверсифікації на фермі, сталій туризм збереження спадщини, місцевого розвитку, транскордонній кооперації та розвитку виробництва.

Клаус Еріх, Диплом магістра управління бізнесом та економікою, менеджер Андалузької асоціації сільського туризму RAAR з 1991. Президент Європейської федерації фермерського та сільського туризму з 2002. Незалежна робота консультантом з розвитку села.

Йоан Асбі Координатор PLANED (Пембрукширська місцева дієва мережа підприємництва та розвитку). PLANED і його попередники працюють з місцевим населенням над покращенням їх якості життя з 1987. Вона керує низкою проектів, які фінансуються урядом Уельсу та ЄС включно LEADER+ та Акція сільської спільноти (ACC), охоплюючи зміцнення можливостей спільноти, відродження села, збереження спадку та навколишнього середовища, сільський туризм, стале сільське господарство, місцеве виробництво та створення спільної культури

підприємництва. Йоан є членом робочої групи уряду Уельс з сільського партнерства в Уельсі, а також робочої групи його соціального підприємства та and його групи сільських співвласників. Вона має значний досвід роботи в центральній Європі, вона також була радником Європейської обсерваторії розвитку села. Вона є Почесним членом Інституту сільських досліджень Університету Уельс, Аберистуит, та засновником Сільського Форуму Уельсу.

Ельжбета Стржелецька (Польща), доктор цивільної Інженерії. Вона є лектором і дослідником при Технічному Університеті в Лодзі – факультет Будівництва та Архітектури а також в приватній школі (Варшава Олесько) в Польщі. Має досвід, зокрема, в галузях маркетингу, стратегічного планування, стратегічного менеджменту, регіональних перспектив, стійкого сільського розвитку, організації і менеджменті компаній. Займається незалежною консультаційною роботою, пов'язаною з ринком праці, організацією і менеджментом компаній, якісним менеджментом. Приймала участь в проекті Євро академія як викладач/фасилітатор в таких програмах : - Стійкий розвиток сільського зеленого туризму (Швеція, 2002); Інформаційне суспільство і стійкий розвиток сільського зеленого туризму (Греція, 2003) та як спів організатор в літній школі Диверсифікація економіки села та стійкий розвиток сільського зеленого туризму у розширеній Європі (Польща-Торунь, 2004). Вона також приймала участь у значній кількості семінарів, конференцій пов'язаних з перспективами для сільської Європи, стійким регіональним/місцевим розвитком (+туризм) в сільській зоні (Сократ- Грюндвіг, PREPARE- Гатерінг, Болгарія – 2004, Латвія і Литва – 2005, Леонардо да Вінчі, PHARE, PRELUDE – ECOS – Увертюра та ін.) Є членом Польського Союзу Консультантів, Польської Спілки Менеджменту персоналу, Інституту Менеджменту, ЕКОВАСТ, член-засновник Євро академії.

Павло Горішевський. Народився 05 липня 1970 року у м. Івано-Франківську. Освіта вища. З 1996 року і по даний час – голова правління Івано-Франківської обласної організації Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. З 1998 року і по даний час – член правління, заступник голови правління Всеукраїнської Спілки. Доцент кафедри менеджменту туристичного та готельного сервісу Інституту менеджменту та економіки “Галицька Академія” м. Івано – Франківськ. Автор та співавтор 9 навчальних посібників по сільському туризму, екскурсознавству, організації роботи туристичної фірми, турагентській та туроператорській діяльності. Автор 70 наукових публікацій з розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Почесний працівник туризму України (2002)

Тетяна Пашенко – Координатор програм Карпатського фонду в Україні, координатор проекту «Розвиток сталого сільського туризму – зміцнення можливостей лідерів розвитку села», що реалізується Карпатським фондом у співпраці з Асоціацією ЄвроАкадемія (Греція). Має досвід в галузі сталому розвитку громад, сільському туризмі, економічному розвитку громад, програмах пов'язаних зі збереженням культурно-історичної спадщини, місцевим розвитком, транскордонною та міжетнічною співпрацею.

Контакти

Для подальшої інформації або роз'яснень, звертайтеся до Тетяна Пащенко.

Збираючись до літньої школи, пам'ятайте:

- простирала та рушники надає готель, тож немає потреби їх брати з собою
- якщо ви бажаєте їхати за кермом під час навчальної подорожі, вам потрібно взяти з собою посвідчення водія
- ми просимо вас привезти з собою:
  - Коротку біографію або презентацію про себе в електронній формі
  - Ваш приклад проекту в електронній формі
  - Вашу пропозицію пілотного проекту в електронній формі
  - Брошури та інші цікаві матеріали на тему сільського туризму в вашому регіоні, які потрібні будуть для виставки
  - Музикальний інструмент, на якому ви граєте, також вітатиметься.

Ласкаво просимо до літньої академії в Яремче!

ЛІТНЯ ШКОЛА

“Розвиток сталого сільського туризму – зміцнення спроможності лідерів сільського розвитку”

місце проведення: м. Яремче, Івано-Франківська обл., Україна
12 – 21 травня 2006 року

організатори:

Асоціація “ЄвроАкадемія” та Карпатський фонд в Україні

Програма

П’ятниця, 12 травня 2006 р.

09:00 – 12:00	Зустріч організаторів, брифінг
12:00 – 13:30	Обід
13:30 – 17:30	Привітання учасників Літньої школи: Тетяна Пащенко, Координатор програм Карпатського фонду в Україні, Ела Стрелецька, експерт проекту, Польща • Відкрите спідкування, фасилітатор - Ела Стрелецька • Поняття літньої школи з розвитку сільського туризму • Інструкції щодо користування тематичним довідником • Презентація підручника учасника • Програма Літньої школи з розвитку сільського туризму – методологія навчання • Кращі практики і пілотні проекти: презентації учасників
19:30	Прийом/ вечерея

Субота, 13 травня 2006 р.

09:00 – 09:30	Офіційне привітання учасників • Роман Ткач, Голова Івано-Франківської облдержадміністрації • Анатолій Пахля, Голова державної туристичної служби • Микола Палійчук, міський голова м. Яремче • Представник Європейської комісії в Україні • Др. Фулі Папагеоргіу, Президент Асоціації ЄвроАкадемія: Вітальне слово і презентація проекту “Розвиток сталого сільського туризму – зміцнення спроможності лідерів сільського розвитку”
09:30 – 10:15	• Сталий сільський розвиток – Джоан Асбі

10:15 – 10:30	• Перерва на каву
10:30 – 12:00	• Робота в групах
12:00 – 12:45	• Пленарне засідання – звіти робочих груп, дискусії
12:45 – 14:00	Обід
14:00 – 14:45	• Розвиток сталого сільського туризму – доктор Анджей Галасевич
14:45 – 15:30	• Сільський туризм в Україні – Павло Горішевський
15:30 – 15:45	• Перерва на каву
15:45 – 17:15	• Робота в групах
17:15 – 18:00	• Пленарне засідання – звіти робочих груп, дискусії
18:30	Вечеря

Неділя, 14 травня 2006 р.

8:50 – 09:00	• Доброго ранку, вступна вправа
09:00 – 09:45	• Підприємництво: сприяння підприємству в галузі сільського туризму – доктор Ковач Дежо
09:45 – 10:30	• Співробітництво: яким чином сільський туризм може спиратися на інших галузях місцевої економіки – Антра Дамбергі
10:30 – 10:45	• Перерва на каву
10:45 – 12:15	• Робота в групах
12:15 – 13:00	• Пленарне засідання – звіти робочих груп, дискусії
13:00 – 14:15	Обід
14:30 – до вечора	Участь у фестивалі баноша в с. Костилівка, Рахівський р-н, Закарпатська обл., вечеря

Понеділок, 15 травня 2006 р.

08:50 – 09:00	• Доброго ранку, вступна вправа
09:00 – 09:45	• Розвиток туристичного продукту – Клаус Ерліх
09:45 – 10:00	• Перерва на каву
10:00 – 11:30	• Робота в групах
11:30 – 12:15	• Пленарне засідання – звіти робочих груп, дискусії
12:15 – 13:30	Обід
13:30 – 14:15	• Охорона і використання культурної спадщини в туризмі – Марко Козак
14:15 – 15:00	• Місцева громада: яким чином залучити місцеву громаду до розвитку сільського туризму і досягти сталого розвитку –

	др. Фулі Папагеоргіоу
15:00 – 15:15	• Перерва на каву
15:15 – 16:45	• Робота в групах
16:45 – 17:45	• Пленарне засідання – звіти робочих груп, дискусії
17:45 – 18:30	• Пілотний семінар 1
19:00	Вечеря

Вівторок, 16 травня 2006 р.

08:50-09:00	• Доброго ранку, вступна вправа
09:00 – 9:45	• Стратегічне планування в сільському туризмі – доктор Ела Стржелецька
09:45 – 10:00	• Перерва на каву
10:00 – 11:30	• Робота в групах
11:30 – 12:15	Пленарне засідання – звіти робочих груп, дискусії
12:15 – 12:45	Підготовка до навчальний поїздок
12:45 – 14:00	Обід
14:00 – 16:00	Підготовка до навчальний поїздок
16:00 – 18:00	Пілотний семінар 2
18:30	Вечеря

Середа, 17 травня 2006 р., Четвер, 18 травня 2006 р.

Навчальні поїздки

П'ятниця, 19 травня 2006р.

11:30 – 12:30	• Від'їзд до бізнес-центру. Підготовка звітів по навчальним поїздкам
12:30 – 14:00	Обід
14:00 – 18:30	○ Підготовка звітів по навчальним поїздкам
18:30 – 19:30	Вечеря
19:30 -	• Підготовка звітів по навчальним поїздкам

Субота, 20 травня 2006 р.

08:50-09:00	• Доброго ранку, вступна вправа
-------------	---------------------------------

- 09:00 – 12:15 • Презентація звітів по навчальним поїздкам
- 12:15 – 14:00 Обід
- 14:00 – 16:00 • Оцінка пройденого матеріалу. Підсумки – Ела Стржелецька, Марко Козак
- 16:00 – 18:00 • Підготовка до осіннього семінару. Домовленості про подальший розвиток пілотних проектів, надання експертами інформаційної підтримки учасникам шляхом дистанційного навчання
- 17:30 Завершальна вечеря та культурна програма

Лектори та організатори:

- Джоан Асбі (Великобританія), Координатор програми PLANED (Прембокширська місцева мережа розвитку підприємництва). Ел. пошта: joana@planed.org.uk
- Антра Дамберга (Латвія), Експерт з сільського туризму, Латвійська національна туристична асоціація “Lauku ceļotājs”. Ел. пошта: antra@celotajs.lv
- Клаус Ерліх (Німеччина) Президент Асоціація EuroGites – Європейська федерація аграрного і сільського туризму. Ел. пошта: president@eurogites.org
- Доктор Ковач Дежо (Угорщина), Доцент Інституту Європейських студій, факультет економічних і соціальних наук, Університет Святого Іштвана. Ел. пошта: Kovacs.Dezso@gtk.szie.hu
- Доктор Анджей Галасевич (Польща), Директор проекту з сільського і регіонального розвитку, фонд підтримки програм в галузі сільського господарства, Заступник директора Інституту соціологічних досліджень Університету ім. Ніколая Коперніка в м. Торунь. Ел. пошта: a.halasiewicz@fapa.com.pl
- Павло Горішевський (Україна), експерт з питань сільського туризму, Голова Івано-Франківської обласної організації Союзу сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Ел. пошта: grt@il.if.ua
- Марко Козак (Словенія), Менеджер проекту «Heritage Trails Partnership», Словенія Ел. пошта: marko.koscak@siol.net
- Доктор Фулі Папагеоргіоу (Греція), Виконавчий Директор Центру програм розвитку PRISMA, Президент Асоціації «ЄвроАкадемія». Ел. пошта: foulipapageorgiou@prismanet.gr
- Доктор Елжбета Стржеleckа (Польща), науковий дослідник, Технічний університет м. Лодзь. Ел. пошта: elzbieta.strzelecka@neostrada.pl
- Тетяна Пашенко (Україна), Координатор програм Карпатського фонду. Ел. пошта: tetyana.pashchenko@cfoundation.org